

मठः

ऋत प्रजात तदस्मात् द्विविधं वैदिकं चित्रं
खाहा । इदं दृष्टवान्ये । ॐ अत्रात् परिश्रुती
रसं ब्रह्मणा अपिबन्तु चतुर्षु पयःसोमं प्रजा-
पतिः । ऋतेन सत्वमिन्द्रियं विपानं शुक्र-
मन्वसः । इन्द्रस्तेन्द्रियमिदं पयोऽन्तं मधु
खाहा । इदं शुक्राय । ॐ शन्नो देवीरभीष्टये
आपो भवन्तु पीतये शंथोरभिसवन्तु नः खाहा ।
इदं शन्नैश्वराय । ॐ काष्ठात् काष्ठात् प्ररो-
हन्ती पुरुषः पुरुषः परि एवानो दुर्ले प्रतशु
सहस्रेण शन्तेन च खाहा । इदं राहवे । ॐ
केतुं क्षत्रकृतेव पेयो मर्या अपेक्षते ससुवर्द्ध-
रजाययाः खाहा । इदं केतुभ्यः । ऋग्वेदी तु
एभिरेव मन्त्रैर्जुह्यात् । * । ततो मेघबमयी
प्रक्षिपेत् । एवं चरुहोमं समाप्य चरुशेषं
दिग्भ्यो बलिन्दत्वात् । तदयथा । एष पायस-
बलिः ॐ प्राथे दिग्ने नमः । एवमायैथे अनाथे
निर्द्धौ प्रतीथे वायथे उदीथे ऐशान्ये ऊर्ध्व-
दिशे अधोदिशे । * । ततो हताक्तप्रलाश-
चमिधा अद्योतरशतं जुहुयादनेन मन्त्रेण । ॐ
तद्विष्णोरिवादि खाहा इदं विष्णवे । ततः
पूर्वांक्षे चरुहोममन्त्रेण देवताभ्यः सुवेवा-
प्याहुतीर्जुह्यात् । तत आर्घ्येन पुरुषसक्त-
नवभिन्नेः सामगो जुहुयात् । यथा । ॐ
इदं विष्णुर्विचक्रमे चेधा निर्दधे पदं स नृपमस्य
पांशुवे खाहा । १ । ॐ प्रचस्य विष्णो अर-
वस्य नृसहः प्रब्रवीचं विदथा जातवेदसः
वैशानरीय मतिर्नचवि शुचिः सोम इव पवते
चारुरयवे खाहा । २ । ॐ प्रकाचसुववेव
द्रुवायो देवो देवानां जनिमा विदक्ति महिमतः
शुचिनसुः पावकः पदा वराहो ऋति रेतन्
खाहा । ३ । ॐ सहस्रशीर्षां पुरुषः सहस्राचः
सहस्रपात् । स भूमिं सर्वतो हत्वा अन्नतिह-
दशाङ्गुलं खाहा । ४ । ॐ विपादूर्ध्वरेतु
पुरुषः पादोऽख्येडाभवत् पुनः । ततो विचं
अक्रामन् प्रावनामशने अभि खाहा । ५ ।
ॐ पुरुष एवेदं सर्वं यद्वृतं यच्च भयं उतान्त
त्वस्त्रेशानो यदग्नेगतिरोहति खाहा । ६ ।
ॐ एतावानस्य महिमातो ष्यायं च पुरुषः
पादोऽस्य विश्वा भूतानि विपादस्यान्तं
दिवि खाहा । ७ । ॐ ततो विराड्जायत
विराओ अधिपुरुषः । स जातो अन्नरिच्यत
यच्चाद्रूमिमथो पुरः खाहा । ८ । ॐ कवान-
चित्र आशुवदूती वदाऽद्यः सखा कया सचि
हया इता खाहा । ९ । * । यजुर्वेदी तु ।
वोड्ग्रोपचारपूर्णात्पुरुषसक्तवोड्ग्रमन्त्रैरा-
ण्येन वोड्ग्रशुतीर्जुह्यात् । ऋग्वेदिनाम-
थेवम् । * । तत आर्घ्यमिश्रितान् तिलान्
यहीत्वा ॐ इरावती धेनुमती हि भूतं स्यव-
चिनो मन वेदशस्या अन्नभ्रा रोदची विष्णु-
रेतेराधत्त पृथिवीमभितो मयस्यैः खाहा । इदं
विष्णवे । इति सक्तं जुहुयात् । ॐ ब्रह्माडु-
वाधिभ्यः खाहा । ॐ विष्णुनुवाधिभ्यः खाहा ।

मठः

ॐ ईशानाशुवाधिभ्यः खाहा । एवं पूर्वांक्षे-
र्नवयहमन्त्रैरेशदिकृपाजमन्त्रैश्च सक्तं सक्तं
जुहुयात् । एवं पर्वतेभ्यः खाहा । ॐ नदीभ्यः
खाहा । ॐ सतृभ्यः खाहा । एवं तिल-
होमं समाप्य सुवेव महावाद्युक्तिभिरार्घ्यं
जुहुयात् । * । तत प्रायश्चित्तहोमसङ्कल्पं
कृत्वा ॐ अथेत्वं विधुनामाचीति नाम कृत्वा
आवाह्यं पूजयित्वा परिभाषासिद्धं खशाखोक्तं
प्रायश्चित्तहोमादि कृत्वा पूर्वाहुत्यां नृदनामा-
नमनं पूजयित्वा हतपूर्वसुचा उत्याय यज-
मानेनान्तरम्भः ॐ तद्विष्णोः परममिवादि
वौषट् इत्युच्चार्यं पूर्वाहुतिप्रथमं दद्यात् । तत
आचारात् ऐशान्यां पृथिवीं शीतला भव
इत्युच्चार्यं दुग्धादि चिन्ना सुवलयभक्षणा ॐ
कश्यपस्य चत्रायुषं इति शिरसि । ॐ यमदस्य
क्षत्रायुषं कच्छे । ॐ यदेवानां चत्रायुषं वाहु-
नृलयोः । ॐ तन्नेस्तु चत्रायुषं इति । अन्य-
कर्तृकपक्षे तु ततोस्तु चत्रायुषमिति विशेषः ।
ततो यजमानः पश्चगं चरुशेषं प्राश्य ब्राह्म-
वा पूर्वापादादिकां दक्षिणां ब्रह्मणे दद्यात् ततो
वैमयुक्तं सवस्वतिलपाचं अन्नकृतगर्वां तन्मूलां
वा एतद्वोमकर्मप्रतिष्ठार्थमाचार्याय दद्यात् ।
अन्यहोत्रपक्षे होत्रे दद्यात् । एतत्कृतकर्मणा
प्रोषतां भगवान् विष्णुरिति विष्णवे समर्पयेत् । * ।
ततः प्रासादसमुत्थे ॐ उत्तल ब्रह्मस्यते देवा
यजन्तस्ते महे उपप्रयान्तु मरुतः सुदानव इन्द्रः
प्राशुर्भवासचा इतिमन्त्रेण देवतामानीय विष्णु-
यस्य सम्मुखे गवर्धं शिवयस्य हवं दुर्गा-
यस्य सिंहं स्थापयेत् । ततो गन्धमाल्यवस्त्रा
दिना स्थापितं परितोष्य ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे
दद्यादि पठित्वा ॐ चक्राय नम इति चक्रं
संपूज्य यदोपरि यथायोज्यं चक्रादिकं विन्यस्य
यदं वस्त्रेणाच्छाद्य यद्द्वारादुरुपं तोरणं
विधाय यद्वायुरुपपद्यत्पामरकिङ्किणीजाल-
बहिर्पयोपेतं सवस्वयद्विचमेतं अन्नं यद्वस्त्रेशान-
कीये वायुकीये वा स्थापयेत् । * । ततो विष्णुं
शालग्रामादी यथाहं यद्वसमीये नीत्वा पश्चविं-
शतिषट्तेनारिकेनोदकैः पश्चगयपश्चान्तैस्त्रीपो-
दकैः ज्ञानं कारयित्वा वोड्ग्रोपचारादिभिः
पूजयेत् । वस्त्रमावमन्त्राणां पौराणिकत्वेन
मृदाभाष्यधिकारः । अन्तार्घ्यपान्नाम्नवा
शोचिर्त आसनं यहीत्वा इदमासनं ॐ सर्वा
नयामिथे देव सर्ववीजमयं ततम् । आलस्याय
परं सुहृमासनं कल्पयाम्यहम् । ॐ विष्णवे
नम इति नृत्वेन दद्यात् १ । ततः कृताञ्जलिः ।
“ॐ यस्तु दर्शनमिच्छन्ति देवाः साभोष्टविहये ।
तस्मै ते परमेशाय स्वागतं स्वागतच मे ।
कृतार्थोऽनुयहीतोऽस्मि सपन्नं जौवितं मम ।
आगतो देवदेवेश । सुखागतमिदं वपुः ।”
विष्णो स्वागतमिति स्वागतप्रश्नः २ । तान्-
पाचस्यं श्यामाकदूनापश्चात्परागितायुक्तजनं
यहीत्वा ।

मठः

“ॐ यद्भक्तिवेशसम्पर्कात् परमानन्दसम्भवः ।
तस्मै ते चरुणाज्ञाय पादं सुहाय कल्पये ॥”
इत्युच्चार्यं नृत्वेन पादयोर्दद्यात् ३ । इदमासन-
मितीव मन्त्रस्य पूर्वमेतत् पादाभिति प्रयोष्य-
मेवसुतरञ्च यथायोज्यसुखेः । गन्धपुष्पाक्षत-
यवकुशाद्यतिकन्धैतसर्वैर्दूनात्मकं अर्घ्यं शक्यं
यहीत्वा ।
“ॐ तापत्रयहरं दिवं परमानन्दलक्षयम् ।
तापत्रयविनिर्मुक्तं तवार्घ्यं कल्पयाम्यहम् ॥”
इति नृत्वेन शिरसि दद्यात् ४ । जातीनवङ्ग-
कक्षोलयुक्तं केवलं वा जलं यहीत्वा ।
“ॐ देवानामपि देवाय देवानां देवतात्मने ।
आचामं कल्पयामीश सुहावां शुद्धिहेतवे ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् ५ । कांक्षस्यं दक्षिमधुहता-
त्मकं कांक्षपिहितं मधुपर्कं यहीत्वा ।
“ॐ सर्वकलत्रहोनाय परिपूर्वसुखालने ।
मधुपर्कमिमं देव कल्पयामि प्रचीद मे ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् ६ । पुनराचमनीयं यहीत्वा ।
“ॐ उच्छिरोऽयं शुचिर्वापि यस्तु सरवभाजतः ।
शुद्धिमाप्नोति तस्मै ते पुनराचमनीयकम् ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् ७ । कौकिकवट्टाधिकशत-
त्रयतोलकान्यूनं तीर्थजलं यहीत्वा ।
“ॐ परमानन्दबोधास्त्रिनिमग्नविजृम्भते ।
साङ्गीपाङ्गमिदं ज्ञानं कल्पयाम्यहमीश ते ॥”
ॐ तद्विष्णोरिति नृत्वेन दद्यात् ८ । पूर्वरीत्या
पुनराचमनीयञ्च दद्यात् । अर्घ्याम्भवा प्रोक्षितं
वस्त्रं यहीत्वा ।
“ॐ मायाचित्रपटच्छन्ननिचगुह्योदतेजसे ।
निरावरबविज्ञाय वासस्ते कल्पयाम्यहम् ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् ९ । उत्तरीयवस्त्रं यहीत्वा ।
“ॐ यमाश्रित्य महामाया जगत्संमोहिनी
वदा ।
तस्मै ते परमेशाय कल्पयाम्युत्तरीयकम् ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् १० । ततः पूर्ववत् पुनराच-
मनीयञ्च दद्यात् । सुवर्वाद्याभरतमन्त्रांशवा
प्रोक्ष्य ।
“ॐ स्वभावसुन्दराङ्गाय नानाशक्त्यामयाव ते ।
भूयवानि विचित्राणि कल्पयाम्यहम् ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् १० । प्रोक्षितं गन्धं यहीत्वा ।
“ॐ परमानन्दसौरभ्यपरिपूर्णेदिगन्तर ।
यद्वाच परमं गन्धं हृपया परमेश्वर ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् ११ । ततद्देवताप्रियपुष्प-
मादाय ।
“ॐ तुरीयवणसम्भूतं नागाशुभमनोहरम् ।
आनन्दसौरभं पुष्पं यद्वातां परमेश्वर ॥”
इति नृत्वेन दद्यात् १२ । धूपं प्रोक्ष्य चट्ठीं
संपूज्य ।
“ॐ वनस्यतिरसो दिवो गन्धाऽऽः सुमनोहरः ।
आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतियच्छताम् ॥”
इत्युच्चार्यं वामहस्तेन चट्ठीं पारुष्यं नृत्वेन
दद्यात् १३ । ततो हतादिप्रदोपमादाय ।
“ॐ सुप्रकाशो महादीपः सर्ववक्तिभिरापहः ॥